

การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สืบทอดในธุรกิจครอบครัวอย่างยั่งยืน
ENCOURAGEMENT AND DEVELOPMENT OF BUSINESS ADMINISTRATION
POTENTIALS OF THE FAMILY BUSINESS SUCCESSORS

ฝนทิพย์ บุญหนัก¹
 จงรัชต์ หงษ์งาม²

บทคัดย่อ

การศึกษา เรื่อง การส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพการบริหารของผู้สืบทอดธุรกิจครอบครัว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดการสืบทอดของธุรกิจครอบครัว รวมถึงความสำคัญเกี่ยวกับการสืบทอดธุรกิจครอบครัวของผู้สืบทอดธุรกิจ และแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพการบริหารของผู้สืบทอดธุรกิจครอบครัว ประชากรที่ศึกษา คือ ทายาทของเจ้าของธุรกิจที่มีสิทธิ์ในการเป็นผู้สืบทอดธุรกิจครอบครัว หรือเป็นทายาทที่ได้รับความความคาดหวังให้เป็นผู้สืบทอดธุรกิจต่อบุคคลผู้มีอำนาจในการส่งต่อธุรกิจ ทั้งเพศชายและเพศหญิง อายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป จำนวน 400 คน โดยใช้สูตรการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรที่แท้จริง WG. Cochran โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 กัลยา วาณิชย์บัญชา (2549) จะเท่ากับ 384 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสืบทอดของธุรกิจครอบครัว 3 อันดับการมีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว, การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและการมีสุขภาพที่ดีภายในธุรกิจครอบครัว, ปัจจัยด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถของผู้สืบทอดและความรู้ความเข้าใจในธุรกิจนั้นเป็นปัจจัยที่ผลต่อการตัดสินใจสืบทอดทั้งสิ้น
2. การตัดสินใจสืบทอดธุรกิจครอบครัวของผู้สืบทอดที่สำคัญที่สุด 3 อันดับได้แก่ การได้รับความคาดหวังจากพ่อแม่, เป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และความรัก ความผูกพันกับธุรกิจครอบครัว มีผลต่อการตัดสินใจสืบทอดมากที่สุด

คำสำคัญ: การส่งเสริม การพัฒนาศักยภาพ การบริหาร ผู้สืบทอดธุรกิจครอบครัว.

Abstract

The study to how to encourage and develop in next generation aims to identify the factors that cause inherited the family business. The decision on the succession of family business succession. And ways to promote development and management of the family business succession. The study population is the successors of the business owners have the right to inherit the family business. or a successor has been expected to be the successor to the business of the person authorized to deliver to the business. Both male and female Aged 20 years and over number 400, using a formula to calculate the sample population is not aware of the actual WG. Cochran determined by the confidence level of 95 and a standard error of 5 Belle Vanichakarn commanded (2549) is equivalent to 384 people results showed that.

1. The factors that affect the decision on the succession of the family business are: Firstly, good attitude of the family, then supporting from the family and good health of a family business. The last, knowledge, skills, abilities of the recipient that affect the decision of succession.
2. The decision of the family business succession are: Firstly, getting the expectations of parents, the responsibility. The last love and relationship whit the family business mostly affecting on the succession of the family business.

Keyword: Encourage, develop, next generation

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² ผู้ดำเนินการหลัก (Corresponding Author) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจและการบัญชีมหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทนำ

ธุรกิจครอบครัว ถือเป็นรากฐานของธุรกิจส่วนใหญ่ทั่วโลกเป็นกลไกหลักในการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจในประเทศไทย มูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดจากธุรกิจครอบครัวนั้น มีมูลค่าสูงถึงเกือบ 30 ล้านล้านบาท/ปี และมีบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่เป็นธุรกิจครอบครัว หรือบริหารธุรกิจโดยบุคคลในครอบครัว มากถึงร้อยละ 50 โดยจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอัตราการอยู่รอดของธุรกิจครอบครัว พบประเด็นที่น่าสนใจ คือ ประเด็นการอยู่รอดของธุรกิจครอบครัวที่ไปได้ไม่ไกลเกิน 3 รุ่น โดยอัตราการอยู่รอดของธุรกิจครอบครัว รุ่นที่ 1 อยู่ที่ 100% รุ่นที่ 2 อยู่ที่ 30% และรุ่นที่ 3 อยู่ที่ 12% ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากปัจจัยภายใน เช่น การขาดความเชื่อมั่นในบุตรหลานว่าจะมีทักษะหรือความมุ่งมั่นมากพอที่จะขึ้นมาบริหารธุรกิจให้ประสบความสำเร็จหรือไม่ ในขณะที่ เจ้าของธุรกิจ จำนวน ร้อยละ 25 กล่าวว่า ต้องการที่ส่งผ่านความเป็นเจ้าของให้เท่านั้น แต่ไม่ใช่การบริหาร และในขณะเดียวกันจากการสำรวจความคิดเห็นของทายาทผู้สืบทอดธุรกิจ พบว่า มีความต้องการปฏิรูปในการรับช่วงต่อเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ผู้บริหาร หรือผู้มีอำนาจในการดำเนินธุรกิจอย่างพ่อแม่ ก็ยังมีความคาดหวังให้ลูกๆ ของตนเองเข้ามาสืบทอดธุรกิจ ในขณะที่อายุการทำงานของผู้ก่อตั้งธุรกิจนั้นลดน้อยลง และอนาคตอาจจะไม่มีผู้สืบทอดธุรกิจต่อ ซึ่งอาจนำมาสู่การปิดธุรกิจ หรือขายโรงงานในที่สุด ละคร อิทธิภรณ์ชัย (2556)

ดังนั้นจากที่มา และความสำคัญที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษา การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการบริหารของผู้สืบทอดธุรกิจ ซึ่งผลการศึกษานี้จะทำให้ทราบถึงแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการบริหารของผู้สืบทอดธุรกิจครอบครัวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดการสืบทอดของธุรกิจครอบครัว ประกอบด้วย ความท้าทายของธุรกิจครอบครัว ด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถของผู้สืบทอด ด้านทัศนคติต่อธุรกิจหลักในครอบครัว ด้านการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ด้านสุขภาวะในองค์กรภายในธุรกิจครอบครัว ด้านความรู้ความเข้าใจในธุรกิจครอบครัว
2. เพื่อศึกษาถึงความสำคัญเกี่ยวกับการสืบทอดธุรกิจครอบครัวของผู้สืบทอดธุรกิจ
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพการบริหารของผู้สืบทอดธุรกิจครอบครัว

วิธีการดำเนินงาน

ขนาดประชากร ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ผู้สืบทอดธุรกิจครอบครัว ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิ์ในการสืบทอด หรือได้รับความความคาดหวังให้สืบทอดธุรกิจครอบครัวต่อจากเจ้าของธุรกิจในการส่งต่อธุรกิจ ทั้งเพศชายและเพศหญิง อายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป 400 คน โดยการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างเพื่อการประมาณสัดส่วนของประชากร โดยใช้สูตรการคำนวณหากกลุ่มตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรที่แท้จริง โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 กล่าว วาณิชย์บัญชา (2549)จะเท่ากับ 384 คน โดยผู้ศึกษาได้กำหนดให้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเท่ากับ 400 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้สืบทอดเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสืบทอดของธุรกิจครอบครัว ผู้ศึกษาทำการแบ่งระดับความคิดเห็นของผู้สืบทอด ออกเป็น 10 ระดับ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความสำคัญเกี่ยวกับการตัดสินใจการสืบทอดของธุรกิจครอบครัว ของผู้สืบทอดธุรกิจ ผู้ศึกษาทำการแบ่งระดับความสำคัญของผู้สืบทอด ออกเป็น 10 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลประชากรของผู้สืบทอดและธุรกิจ มีจำนวน 9 ข้อคำถาม ประกอบด้วยเพศ อายุ การศึกษา สถานะ ความตั้งใจในการสืบทอดธุรกิจ จำนวนพี่น้องผู้ชาย (รวมตัวท่าน) จำนวนพี่น้องผู้หญิง (รวมตัวท่าน) ท่านเป็นบุตรคนที่เท่าใด โดยลักษณะคำถามเป็นข้อคำถามที่มีหลายคำตอบให้เลือก (Multiple Choice Questions) และเติมคำหรือจำนวนลงในช่องว่างตามความเป็นจริงของผู้ตอบแบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาดำเนินการจัดเก็บข้อมูลด้วยตนเองตามบริษัทที่ และการแจกแบบสอบถามผ่านทางE-mail ทั้งหมด 400 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจสืบทอดธุรกิจครอบครัวตามทฤษฎีสภาวะความสั่นไหว ของการทำงานในการสืบทอดธุรกิจของครอบครัวของผู้สืบทอด โดยใช้ทฤษฎี The Flow Theory ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าความถี่ และหาค่าร้อยละ ซึ่งมีรายละเอียดในการวัดระดับความความสั่นไหวในการทำงานใน 2 ด้าน คือด้านความรู้ ทักษะความสามารถและด้านความท้าทายในการทำงาน สามารถแบ่งผลได้เป็น 4 ข้อ คือ สั่นไหว (The Flow), เบื่อหน่าย, เฉยเฉย, วิตกกังวล เมื่อแสดงสภาวะความสั่นไหวในการทำงานหากสภาวะของผู้สืบทอด อยู่ในสภาวะสั่นไหว จะเกิดการสืบทอดและหากตกอยู่ในสภาวะอื่นจะไม่เกิดการสืบทอดหรือเกิดการละทิ้งหน้าที่ได้ในที่สุด

2. วิเคราะห์ข้อมูลประชากรของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ หาค่าความถี่ และหาค่าร้อยละ

3. วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้สืบทอดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการสืบทอดของธุรกิจและความสำคัญ เกี่ยวกับการสืบทอดธุรกิจครอบครัว ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาในการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการเปรียบเทียบคะแนนที่ได้ตามเกณฑ์ของคะแนน

4. การวิเคราะห์ความสำคัญในการตัดสินใจสืบทอดธุรกิจครอบครัว ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาในการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการเปรียบเทียบคะแนนที่ได้ตามเกณฑ์ของคะแนน

5. ทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสืบทอดของธุรกิจ ได้แก่ ความท้าทายของธุรกิจครอบครัว ด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถของผู้สืบทอด ด้านทัศนคติต่อธุรกิจหลักในครอบครัว ด้านการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ด้านสภาวะในองค์กรภายในธุรกิจครอบครัว และ ด้านความรู้ความเข้าใจในธุรกิจครอบครัว กับการตัดสินใจในการสืบทอดของธุรกิจครอบครัว โดยใช้การวิเคราะห์เชิงอนุมาน ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบวิธีถอยหลัง (Backward Elimination) ซึ่งเป็นวิธีการเลือกตัวแปรอิสระทั้งหมดที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามเข้าสู่สมการความถดถอย หลังจากนั้น ค่อย ๆ ขจัดตัวแปรอิสระที่ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามออกจากสมการครั้งละตัว จนกระทั่งไม่สามารถตัดตัวแปรอิสระตัวได้อีก เพื่อให้ได้ค่าสมการความถดถอยที่เหมาะสม โดยกำหนดระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ (Level of Significance) เท่ากับ 0.05

ผลการศึกษา

จากการศึกษาทำให้ทราบผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจสืบทอดธุรกิจครอบครัวตามทฤษฎีสถานะความสิ้นไหล ของการทำงาน ในการสืบทอดธุรกิจของครอบครัวของผู้สืบทอด โดยใช้ทฤษฎี The Flow Theory ผลคือ สภาวะสิ้นไหล
 2. ด้านข้อมูลประชากร พบว่าเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงร้อยละ 54.4 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 25-30 ปี ร้อยละ 43.0 รองลงมาคือ 30-35 ร้อยละ 28.0 และน้อยกว่า 25 ปี ร้อยละ 18.5 และมีสถานภาพไม่มีคู่ชีวิตมากที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 59.8 และมีคู่ชีวิตรองลงมา มีระดับการศึกษาสูงสุดคือปริญญาตรี ร้อยละ 63.5 รองลงมาคือระดับต่ำกว่าปริญญาตรีร้อยละ 29.8 และปริญญาโทขึ้นไป ร้อยละ 6.8 .ในด้านความตั้งใจสืบทอดธุรกิจครอบครัวพบว่า ร้อยละ 86.5 มีความตั้งใจสืบทอดแน่นอน และอาจจะสืบทอดลงมาที่ร้อยละ 11.0 โดยกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนพี่น้องผู้ชายในครอบครัวมากที่สุดคือ 1-2 คนร้อยละ 65.0 มีพี่น้องผู้หญิงในครอบครัวมากที่สุด 1-2 ร้อยละ 57.3 โดยส่วนใหญ่เป็นบุตรคนโต ร้อยละ 63.5 คนกลาง ร้อยละ 35.0 และคนสุดท้อง ร้อยละ 21.5
 3. ปัจจัยด้านความคิดเห็นของผู้สืบทอดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการสืบทอดของธุรกิจและความสำคัญเกี่ยวกับการสืบทอดธุรกิจครอบครัว 6 ปัจจัย พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมีผลต่อการตัดสินใจสืบทอดสูงมากซึ่งอันดับหนึ่งคือ ด้านทัศนคติที่ดีต่อธุรกิจหลักของครอบครัว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.82 อันสองมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและปัจจัยด้านสุขภาวะในองค์กรภายในธุรกิจครอบครัว ที่ 8.78 อันดับ 3 ปัจจัยด้านความรู้ทักษะ ความสามารถของผู้สืบทอดและปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจในธุรกิจครอบครัว ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.76 และปัจจัยด้านความท้าทายของธุรกิจครอบครัวเท่ากับ 8.62
 4. ความสำคัญในการตัดสินใจสืบทอดธุรกิจครอบครัวพบว่าทุกข้อมีความสำคัญในการตัดสินใจสืบทอดสูงมาก โดยลำดับแรกคือถูกคาดหวังจากพ่อแม่ ค่าเฉลี่ยที่ 8.42 อันดับสองคือเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ เท่ากับ 8.34 และอันดับสาม มีค่าเท่ากันคือเนื่องจากมีความรักและความผูกพันกับธุรกิจครอบครัวและได้รับการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านทัศนคติ การศึกษา เพื่อทำหน้าที่สืบทอดธุรกิจ เท่ากับ 8.30
 5. จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า
 - ทายาทที่มี เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาสูงสุด ที่ต่างกันจะมีการตัดสินใจสืบทอดที่แตกต่างกัน
 - ทายาทที่มีความตั้งใจสืบทอดธุรกิจครอบครัวต่างกันมีระดับการตัดสินใจสืบทอดธุรกิจของครอบครัวแตกต่างกัน
 - ทายาทที่มีจำนวนพี่น้องผู้ชาย จำนวนพี่น้องผู้หญิงและบุตรลำดับในครอบครัวต่างกันมีระดับการตัดสินใจสืบทอดธุรกิจของครอบครัวแตกต่างกัน
- ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ตัวแปรด้านความท้าทายของธุรกิจครอบครัว ด้านความรู้ทักษะ และความสามารถ ด้านทัศนคติต่อธุรกิจครอบครัว และด้านความรู้ความเข้าใจในธุรกิจครอบครัว มีอิทธิพลทางบวกต่อการตัดสินใจสืบทอดธุรกิจของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 (F-stat=51.639 , Sig.=0.0000) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้บางส่วน เพราะตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจสืบทอดธุรกิจของครอบครัวจากการทดสอบ 6 ตัวแปร มีตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการสืบทอดธุรกิจครอบครัว 4 ตัวแปร

สรุป

จากผลการศึกษาทำให้ทราบได้ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการสนใจในการสืบทอดซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งต่อไปซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสืบทอดของธุรกิจครอบครัว 3 อันดับการมีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว, การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและการมีสุขภาพที่ดีภายในธุรกิจครอบครัว, ปัจจัยด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถของผู้สืบทอดและความรู้ความเข้าใจในธุรกิจนั้นเป็นปัจจัยที่ผลการตัดสินใจสืบทอด
2. การตัดสินใจสืบทอดธุรกิจครอบครัวของผู้สืบทอดที่สำคัญที่สุด 3 อันดับได้แก่ การได้รับความคาดหวังจากพ่อแม่, เป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และความรัก ความผูกพันกับธุรกิจครอบครัว มีผลต่อการตัดสินใจสืบทอดมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถสรุปแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สืบทอดธุรกิจครอบครัวได้ดังนี้

1. เจ้าของธุรกิจ ควรให้ผู้สืบทอดธุรกิจเข้าสู่ธุรกิจครอบครัวตั้งแต่เยาว์วัยเพื่อให้เกิดความสนใจในธุรกิจและสั่งสมประสบการณ์และความรู้ก่อนรับมอบตำแหน่งสำคัญในธุรกิจ เพื่อให้เห็นบทบาทของผู้ก่อตั้ง ควรมีการพัฒนาศักยภาพของการจัดการทางธุรกิจให้แก่ผู้สืบทอดธุรกิจ และมีการวางแผนในการถ่ายโอนองค์ความรู้ เคล็ดลับทางธุรกิจให้ผู้สืบทอดธุรกิจสร้างและคัดเลือกทายาทเพื่อเข้ารับช่วงธุรกิจในเวลาที่มีความเหมาะสม
2. ผู้สืบทอดธุรกิจครอบครัวไปสู่ความสำเร็จ เพื่อความอยู่รอดและยั่งยืนได้ ต้องได้รับการ พัฒนาความสามารถเพื่อให้เกิดการปรับตัว เข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันกันอย่าง รุนแรง สร้างนวัตกรรมใหม่ๆ นำพาธุรกิจ ครอบครัวเข้าสู่การแข่งขันระดับสากลได้ ผู้ก่อตั้งต้องพัฒนาผู้สืบทอดธุรกิจตั้งแต่นั้นๆ เพื่อเป็นการเตรียมทายาทที่จะเข้าสู่ธุรกิจครอบครัวในอนาคต โดยให้มีความพร้อมทั้งด้านความรู้และ ความเป็นนักบริหารจัดการ กล่าวคือ ได้รับ การฝึกอบรมและการศึกษาที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงในธุรกิจครอบครัวมีสมรรถนะในระดับสูง สามารถแข่งขันได้ทั้งในระดับชาติและระดับ สากล มีความอดทน เป็นมืออาชีพ มีความรู้ ความเข้าใจในธุรกิจครอบครัวอย่างลึกซึ้ง และ ถ่องแท้ มีปฏิภาณ ไหวพริบ ตัดสินใจได้อย่าง ถูกต้องและแม่นยำ สามารถประนีประนอมและ ประสานประโยชน์เข้าไปปัญหาและแก้ไขปัญหา ได้อย่างถูกต้อง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นตั้งนั้น ผู้ที่ก่อตั้งหรือผู้นำในธุรกิจครอบครัว แต่ละรุ่น จะต้องเตรียมและพัฒนาทายาทธุรกิจ ครอบครัวคนต่อไปให้มีศักยภาพและพัฒนาการ ดังกล่าว เพื่อนำพาธุรกิจครอบครัวไปสู่เป้าหมายของความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง
3. การปลูกฝังทำความเข้าใจเกี่ยวกับธุรกิจของครอบครัว การปลูกฝังให้ทายาทมีความเข้าใจต่อธุรกิจครอบครัว ผู้ที่มีบทบาทที่สุดคือพ่อแม่ โดยพูดถึงแง่ดีของกิจการที่มีต่อครอบครัวให้ทายาทเกิดการรับรู้ที่ละน้อย เมื่อเริ่มเติบโตขึ้นก็จะมีความรู้ที่ใกล้ชิดกับธุรกิจจนกระทั่งเป็นความผูกพันและยอมรับในภาระหน้าที่ที่จะต้องดูแลกิจการต่อไป ซึ่งประเด็นนี้ มีความจำเป็นต่อความสำเร็จในระยะยาวของการสืบทอดกิจการ เนื่องจากหากถูกบังคับให้ทำ การสืบทอดโดยไม่มีใจเต็มใจแล้ว ก็ยากที่จะเกิดความทุ่มเทในการบริหารกิจการจริงจัง โอกาสแห่งความสำเร็จก็น้อยลง

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผู้สืบทอดธุรกิจแต่ละประเภท เพื่อเปรียบเทียบ

เทียบว่า ธุรกิจประเภทใดที่ผู้สืบทอดมีความสนใจและตั้งใจที่จะสืบทอดธุรกิจครอบครัวมากที่สุด และธุรกิจครอบครัวประเภทใดที่ผู้สืบทอดไม่ต้องการที่จะสืบทอดมากที่สุด

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผู้สืบทอดที่มีความเต็มใจในการสืบทอด กับผู้สืบทอดที่สืบทอดธุรกิจครอบครัวเนื่องจากเป็นหน้าที่ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ว่าจะมีศักยภาพในการบริหารจัดการธุรกิจแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

กิตติกรรมประกาศ

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จงรักษ์ หงส์งาม รวมไปถึงคณาจารย์และบุคลากรประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ทำให้การศึกษาในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณ ผู้สืบทอดธุรกิจครอบครัวทุกท่านที่เสียสละเวลาในการตอบข้อมูลแบบสอบถาม ซึ่งถือเป็นข้อมูลสำคัญที่ให้การศึกษาศึกษาในครั้งนี้ และขอขอบคุณบิดา มารดา และเพื่อน ๆ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่คอยชี้แนะ ช่วยเหลือ และให้กำลังใจ จนกระทั่งการศึกษาระดับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา(2549). **สถิติสำหรับงานศึกษา**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- กรมสุขภาพจิต. (2550). **สุขภาพจิตของครอบครัว**. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2542). **การศึกษาดลาต**. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์ม และไซ.
- ศิระ อิศรกำธรชัย (2556). **PwC เผย 5 เคล็ดลับเปลี่ยนแนวคิด “ธุรกิจครอบครัว” สู่ความยั่งยืนปี 2556**. ค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2559, จาก www.pwc.com/th/en/press-room/press-release/2013/new-release-22-03-2013-th.html
- พิชิต ฤทธิจรูญ. (2544). **การวิเคราะห์สถิติเพื่อการตัดสินใจ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Experience of Control*. New York: W.H. Freeman and Company.
- Csikszentmihalyi, M. (2002). **Flow – The classic work on how to achieve happiness**. London, England: (Original work published 1992)
- Henry.E. Garrett (1965): *Statistic in Psychology in Education*, New York, Longman Green Co
- Schaufeli, W.B., Salanova, M., Gonzalez-Roma, V. & Bakker, A.B. (2002). Themeasurement of burn-out and engagement: A confirmatory factor analytic approach. *Journal of Happiness Studies*, 3, 71-92.
- Smet, A.D., Loch, M. And Schaninger, B. (2007). *Anatomy of a Healthy Corporation*. The McKinsey Quarterly.